

François Boespflug

Le Dieu des peintres et des sculptures. L'Invisible incarné

– Hazan – Musée du Louvre, Paris, 2010., 270 str.

Jedan od danas vodećih povjesničara sakralne umjetnosti, poznat po svojoj možda danas ponajboljoj monografiji sakralne umjetnosti, »Dieu et ses images«, dominikanac François Boespflug, nedavno je objavio kratku studiju o »Bogu slika i kipova« koju ćemo sada prikazati. Boespflug se uglavnom u svojim istraživanjima bavio slikama i kipovima koji prikazuju Presveto Trojstvo. Njegova knjiga »La Trinité dans l'art d'Occident (1400-1460)« predstavlja nezaobilazno djelo za razumijevanje Trojstva u povijesti sakralne umjetnosti. Tako i u ovoj najnovijoj knjizi, koja je nastala na temelju četiriju predavanja koje je održao u svibnju u muzeju Louvre, francuski povjesničar umjetnosti veći dio svojega promišljanja posvećuje upravo umjetničkim prikazima Trojstva.

Ti će prikazi zasigurno iznenaditi svakoga, a napose dogmatičara, ukoliko nije navikao da se Trojstvo predstavlja na vrlo neuobičajene načine koji se čak čine suprotnima od onoga što naučava dogmatski nauk o Trojstvu. No, to je ujedno i temeljna teza ove studije, kao i drugih Boespflugovih knjiga, da se sakralna umjetnost na Zapadu dakako nadahnjivala i dala voditi naukom o Trojstvu, ali je isto tako donosila i svoju viziju Trojstva. U tom smislu sakralna umjetnost nikad se nije shvaćala kao puka ilustracija nauka, nego je kao takva također istinsko »teološko mjesto« novoga i drukčijega promišljanja o Trojstvu koje može i treba nadahnjivati samu teologiju, (usp. str. 173.-178.)

Tako naš autor analizira slike Trojstva prije stvaranja, gdje se na različite načine izražava zajedništvo triju božanskih osoba, ali i njihova usmjerenost prema svijetu i čovjeku. Na jednoj se slici Trojstva, koja se naziva zbog svojega načina prikaza Trojstva »paternitas«, prikazuje Oca kako drži na svojim koljenima Sina, i to gestom koja otkriva ženske-majčinske vidove Oca, jer podsjeća na Marijino držanje Sina. (str. 54.-55.) Zanimljive su također i one slike koje, prema teološkoj tradiciji, izriču tzv. »trinitarni savjet«. (str. 60.-76.) Otac, Sin i Duh Sveti savjetuju se što učiniti nakon što je čovjek sagriješio. Pritom slušaju razgovor četiriju krjeposti: istine, pravde, milosrđa i vjernosti, koje se ne mogu dogovoriti oko toga što učiniti s palim čovjekom: istina i pravda traže osudu, a milosrđe i vjernost spasenje. Slike prikazuju kako se druga božanska osoba odlučuje spremno ponuditi za spasenje, čime će istovremeno zadovoljiti i istinu-pravdu te milosrđe-vjernost. Što žele te slike poručiti? Dvije temeljne ideje samoga kršćanskog nauka o Trojstvu: Trojedini je Bog Bog zajedništva i ljubavi prema čovjeku, a njegov čin utjelovljenja nije nešto što proizlazi iz nužnosti, nego predstavlja slobodan čin ljubavi prema čovjeku. Trojedini Bog je tako slobodni Bog. Ostale pak slike tematiziraju sam čin utjelovljenja, gdje se primjerice božanstvo Isusa Krista oslikava malim djetetom, čime se želi naznačiti kako je Isus Krist bio pravi Bog prije rođenja. Ili, vrlo je zanimljiva slika koja prikazuje Duha Svetoga bez drugih božanskih osoba, kao mladića, te različiti prikazi bradatoga, staroga i nebradatoga, mladoga Krista. Posebno su dojmive slike navještenja, gdje se Marijino začće predstavlja kao čin slušanja, tj. Bog Otac po određenoj tubi koja proizlazi iz njegovih usta šalje svoju Riječ Mariji na uho. Valja također napomenuti i prelijepu sliku zagovora Isusa Krista i Blažene Djevice Marija autora Lorenza

Monaca, gdje se također može vidjeti vizija Trojstva.

Posebna vrijednost knjige nije samo u izvrsnim analizama različitih slika Trojstva i drugih tema iz kršćanske vjere, nego i 51 fotografija analiziranih slika koje se mogu pronaći na kraju knjige. Tako se može i vizualno doživjeti teološko i duhovno značenje slike. Isto tako, Boespflug navodi mnogobrojnu literaturu o spomenutoj tematici koja može poslužiti daljnjem produbljivanju i promišljanju. Jednom riječju, izvrsna studija Françoisa Boespfluga jest prava poslastica za sve povjesničare sakralne umjetnosti kao i za teologe, jer, kako piše i sam autor, umjetnost može »doprinijeti da *Credo* bude više vjerodostojan i ljubljen«. (str. 178.).

Ivica Raguz

Klaus Berger

Der Wundertäter.

Die Wahrheit über Jesus

– Herder, Freiburg – Basel – Wien,
2010., 276 str.

Poznati njemački egzeget Klaus Berger u svom najnovijem djelu suprotstavlja se uobičajenom tumačenju Kristovih čuda u biblijskoj i sustavnoj teologiji. Ona se uglavnom poimaju kao puki simbolički čini ili ilustracije određenog kršćanskoga nauka. (str. 13.) U pozadini takvoga tumačenja Berger vidi predrasude koje ne odgovaraju biblijskoj slici stvarnosti, a ni kršćanskom nauku (str. 235.-246.), a to su: vjera protiv povijesti; prisutnost novozavjetnoga teksta u Staromu zavjetu dokaz je njegove nepovijesnosti, čime se često služe bibličari: primjerice, Krist je čudesno nahranio ljude, ali slično tomu već je učinio Elizej, dakle, to ne može biti povijesni događaj, nego ne-

povijesna interpretacija kako bi se naglasilo da je Isus veći od Elizeja. Nadovezujući se na Bergera, mogli bismo reći da bi se to isto moglo reći kad bi primjerice netko svoje stvarno iskustvo ljubavi tumačio stihovima jednoga Dantea ili Goethea te kad bi neki mudrac, nekoliko tisuća godina kasnije, tumačeći taj isti tekst rekao da se ne radi o povijesnom događaju ljubavi, nego o pukoj interpretaciji Dantea i Goethea! Berger navodi i druge pogrešne alternative: izvanjsko ili nutarnje, sloboda ili nužnost, nebo ili zemlja. No, vratimo se Bergerovoj tezi. Njegova je osnovna teza da vjera u Isusa Krista ovisi o tomu je li on činio ili nije činio čuda. Da Krist nije bio čudotvorac, on ne bi bio Bog. To bi značilo da on ne može zahvatiti u stvarnost, da je ne može mijenjati. Osim toga, bi li tada imalo smisla govoriti o Crkvi u kojoj se događaju »čuda«, napose »čudo euharistije«? (str. 20.-21.) A prema Bergeru, »istina o Isusu« više je u njegovim djelima, negoli u njegovim riječima. (str. 10.)

Kristova čuda očituju Isusa Krista kao onoga koji je veći od proroka. Za razliku od postproročkoga židovstva, koje više ne čine čuda, Krist je istinski čudotvorac, njegova su čuda »minijturni prikazi spasenja« (str. 21.) te je on više od propovjednika kraja svijeta, jer se njegove riječi ostvaruju u čudima. (str. 21.) U svojim čudima on je veći od Mojsija, Ilije ili Elizeja. (str. 30.-43.) Isto tako, on se u svojim čudima očituje razboritijim od Samuela-Šaula, moćnijim od Davida te mudrijim od Salomona. (str. 44.-57.) Čudima Isus također dokazuje da Kraljevstvo, koje on naviješta, nije puko »stanje duha ili promjena svijesti, nego život protiv smrti«. (str. 57.) Vrlo su korisna također Bergerova promišljanja o Kristovim čudima subotom. Kod tih se čuda ne radi o liberalizaciji židovstva ili o suprotstavljanju etičkih principa kulturnima, nego o produbljivanju Božjega odnosa